

И.А.Таджиев,
ТДШУ магистранти

COVID-19 ПАНДЕМИЯСИНИНГ ФРАНЦИЯ ТАШҚИ САВДОСИГА ТАЪСИРИ

Аннотация: Ушбу мақола пандемиянинг жаҳон иқтисодиёти ҳолатига таъсирини баҳолашга бағишланган, хусусан, пандемиянинг глобал иқтисодий о'сиш учун салбий оқибатлари таҳлил қилинади. 2020 йилда аксарият мамлакатлар рецессияга дуч келади, айрим мамлакатлар бўйича иқтисодий зарар таҳлили келтирилган. Пандемия оқибатларининг турли тармоқларга кейинги иқтисодий таъсири, мамлакатлар ҳукуматларининг бандликни сақлаш ва инқирозни юмшатиш бўйича чора-тадбирлари кўриб чиқилди. Франциянинг пандемия давридаги иқтисодий ҳолати ҳамда пандемиянинг иқтисодиётга таъсирини юмшатиш, аҳолининг заиф қатламларини ҳимоя қилиш ва узоқ муддатли тикланиш учун шарт-шароит яратиш таъкидланган.

Калит сўзлар: COVID-19, пандемия, глобал инқироз, иқтисодий муаммолар, жаҳон иқтисодиёти.

Аннотация: Данная статья посвящена оценке влияния пандемии на состояние мировой экономики, в частности, анализу негативных последствий пандемии для глобального экономического роста. Согласно анализу экономического ущерба по регионам, в 2020 году большинство стран столкнется с рецессией. Обсуждались последующие экономические последствия пандемии для различных секторов, меры, принимаемые правительствами стран для сохранения занятости и смягчения кризиса. Особое внимание было уделено экономической ситуации во Франции во время пандемии и смягчению воздействия пандемии на экономику, защите уязвимых групп и созданию условий для долгосрочного восстановления.

Ключевые слова: COVID-19, пандемия, глобальный кризис, экономические проблемы, мировая экономика.

Annotation: This article is devoted to assessing the impact of the pandemic on the state of the world economy, in particular, analyzing the negative consequences of the pandemic for global economic growth. By 2020, most countries will face a recession, according to an analysis of economic damage by region. The subsequent economic impact of the pandemic on various sectors, the measures taken by the governments of the countries to maintain employment and mitigate the crisis were discussed. The economic situation in France during the pandemic and the mitigation of the impact of the pandemic on the economy, the protection of vulnerable groups and the creation of conditions for long-term recovery were emphasized.

Keywords: COVID-19, pandemic, global crisis, economic problems, world economy.

COVID-19 пандемияси кўрқинчли суръатда тарқалиб, миллионлаб одамлар ва иқтисодий фаолиятни деярли бутунлай тўхтатишига сабаб бўлди. Чунки мамлакатлар қатъий саёҳат чекловлари ўрнатган эди.

Вируснинг тарқалиши инсоний қурбонлар кўпайгани сари иқтисодий энг катта иқтисодий зарба бўлиб, жаҳон иқтисодиёти сўнгги ўн йилликлардаги энг катта кризисни бошдан кечирди.

COVID-19 пандемияси бошланган вақтга келиб, дунёда доимий ташқи номутаносибликлар мавжуд эди. Инқироз савдонинг кескин қисқаришига ва валюта курсларининг сезиларли ўзгаришига сабаб бўлди, лекин глобал жорий ҳисоб тақчиллиги ва профицитининг пасайишини чеклади. Прогноз жуда ноаниқ бўлиб қолди, чунки касалланишнинг янги тўлқинлари, капитал оқимининг ўзгариши ва глобал савдонинг янада қисқариши яқин келажакда сақланиб қолиши прогноз қилинди.

Таҳлиллар шуни кўрсатадики, 2020 йилда глобал ялпи ички маҳсулот тахминан 0,3 фоизга қисқарди. Сиёсатнинг зудлик билан устувор йўналишлари муҳим ёрдам кўрсатиш ва иқтисодиётни тиклашга ёрдам беришдир. Пандемия пасайгач, дунёдаги ташқи номутаносибликни камайтириш, дефицит мамлакатларда биргаликда ислохотни талаб қилади. Янги савдо тўсиқлари номутаносибликни камайтиришга ёрдам бермаслиги аён бўлмоқда.

COVID-19 инқирозининг бошланишида ташқи молиялаштириш шартларининг кескинлашиши кўплаб ривожланаётган ва ривожланаётган иқтисодиётларда капиталнинг тўсатдан чиқиб кетишига ва валюта курсининг кескин қадрсизланишига олиб келди. Айниқса, илғор иқтисодиёт ривожланган мамлакатларда ўта қаттиқ фискал ва пул-кредит сиёсати чоралари глобал инвесторларнинг кайфиятини жонлантиришга ёрдам берди ва валюта курсининг дастлабки кескин ўзгаришидан биров тикланишга ёрдам берди. Бироқ, янги инфекция тўлқинлари, жиддий иқтисодий зарар ва янгиланган савдо таранглиги каби кўплаб хавфлар сақланиб қолмоқда.

Глобал молиявий тарангликнинг навбатдаги кескин кўтарилиши капитал оқимининг янада ёмонлашиши ва валюта курсларига босимни келтириб чиқариши ва жорий ҳисобнинг катта тақчиллиги, хорижий валютадаги қарзларнинг юқори улуши ва чекланган халқаро захиралар каби заиф томонлари мавжуд бўлган мамлакатлар учун ташқи инқироз хавфини ошириши мумкин. Ёмонлашиб бораётган COVID-19 пандемияси глобал савдо ва таъминот занжирларини бузиши ва инвестицияларни камайтириши, шунингдек, глобал тикланишга тўсқинлик қилиши мумкин.

Франциянинг COVID-19 пандемияси давридаги иқтисодий фаолияти

2020 йил охирида Франция миллий статистика институти Insee миллий ялпи ички маҳсулот бўйича ўз маълумотларини эълон қилди. Бу кўрсаткич бутун мамлакат тарихидаги рекорд даражага – олдинги даврга нисбатан 5,8 фоизга камайди. Мутахассислар Европа Иттифоқида ҳажми бўйича иккинчи

ўринда турадиган Франция иқтисодиётининг унчалик кучли бўлмаган (3,5 фоизга) пасайишини кутишган эди.

2020 йилда Франция ялпи ички маҳсулотининг пасайиши 2009 йилнинг инқирозли йилдаги маълумотлардан сезиларли даражада ошиб кетди. Бундан ташқари, у 1968 йилдаги энг паст кўрсаткичдан ҳам ошиб кетди, ўша даврда ялпи ички маҳсулотнинг қисқариши 5,3% га тенг эди.

Insee маълумотларига кўра, Францияда 2020 йилда истеъмол харажатлари ўтган даврга нисбатан 6,1 фоизга, давлат харажатлари эса 2,4 фоизга камайди.

2019 йилнинг тўртинчи чорагида Франция ялпи ички маҳсулоти ўтган чоракка нисбатан 0,1 фоизга камайган ва йиллик ҳисобда 0,9 фоизга ўсган.

2020 йил бошида Франция иқтисодиёти тарихий таназзулни бошдан кечирди ва рецессияга кирди, чунки ялпи ички маҳсулот COVID-19 коронавирусини ва уни ушлаб туриш учун киритилган чеклов чоралари туфайли кетма-кет қисқарди.

Статистика институти экспертларининг фикрича, ҳар бир карантин оёи Францияга йиллик ялпи ички маҳсулотнинг 3 фоизини йўқотишига олиб келди. Эпидемия туганидан кейин иқтисодиётни жонлантириш учун аниқ чоралар кўрилиши талаб этилди.

-9,6% - бу ХВФ маълумотларига кўра, 2020 йилда товарлар ва хизматларнинг глобал савдоси соҳасида COVID-19 инқирози келтириб чиқарган зарба кўлами 2019 йилга нисбатан кўрсаткичидир. Бундай ўта ноқулай шароитларда Франция ташқи савдосининг ҳолати, бир қатор бошқа шунга ўхшаш иқтисодиётлар каби, инқироздан олдинги даврдаги вазиятга нисбатан сезиларли даражада ёмонлашди.

Франция Божхона хизмати маълумотларига кўра, маҳсулот экспорти 2019 йилга нисбатан 15,9 фоизга камайди, яъни. 2009 йилги молиявий инқироз даврида кузатилган пасайиш (-17,0%) кузатилди. Импорти ҳам сезиларли даражада камайди, лекин камроқ даражада (-13,0%). Бу товарлар савдоси тақчиллигининг ошишига олиб келди (2019 йилдаги -57,9 миллиард еврога нисбатан -65,2 миллиард евро). Бироқ, зарба катталигига қарамай, бу камомад ҳали ҳам 2011 йилда кузатилган паст даражадан ошмайди (-75,0 млрд евро).

Биринчи карантин оқибатлари туфайли товар айирбошлаш ҳажмининг пасайиши 2020 йилнинг биринчи ярмида айниқса сезиларли бўлди - апрель ойида 2019 йил апрелига нисбатан мисли кўрилмаган 43,9 фоизга пасайиш қайд этилди - йилнинг иккинчи ярмида аста-секин тикланиб, 2019 йил даражасига яқин даражага етди.

Ташқи савдо ва иқтисодий жозибадорлик бўйича вазирлигининг фикрича 2020 йилдаги ташқи савдо кўрсаткичи Франция иқтисодиётига таъсир қилган ва жаҳон бозорларини бузган мисли кўрилмаган инқирозни акс эттиради.

2020 йил март ойидан бошлаб ҳукумат экспортчиларга зарбага дош беришга имкон берадиган кенг кўламли фавқулодда чораларни кўрди. Масалан, экспорт қилувчи компаниялар сони 2019 йилга нисбатан деярли ўзгармади ва 128 мингдан ортиқни ташкил этди. Экспортнинг тикланиши тез ва барқарор

бўлди ва йил охирида ҳатто автомобилсозлик каби баъзи тармоқларга нормал экспорт даражасидан ошиб кетишига имкон берди.

2021 йилда чуқур ўзгаришлар даврида халқаро фаолият компаниялар учун ўсиш дастагига айланди ва уларга экспортга киришиш ва бозорнинг янги сегментларига кириш учун барча имкониятларни берди.

2020 йилнинг биринчи чорагидан бошлаб, пандемия кучайиши билан дунёнинг барча минтақалари билан савдо-сотик аста-секин пасайиб кетди. Франция ҳукуматининг саъй-ҳаракатлари билан савдони тиклаш май ойида бошланди ва ҳамкорларга қараб нотекис суръатларда давом этди. Хитойга (йилнинг биринчи ва иккинчи ярмида + 20,4%) ва Европа Иттифоқига (+ 13,5%) экспорти тезда тикланди, АҚШга экспортнинг тикланиши эса, аксинча, кам динамик (+3,3) биринчи ва иккинчи ярми ўртасидаги (%). Умуман олганда, йил давомида Европа Иттифоқининг 27 давлатига экспорт учинчи мамлакатларга экспортга (-19,3%) нисбатан барқарорроқ бўлди (-13,0%), хусусан, Европа қиймат занжирларининг ЕИ ички бозорига интеграциялашуви ҳисобига.

Фақатгина фармацевтика маҳсулотлари экспорт ҳажми 2019 йилга нисбатан 4,7 фоизга ўсди, барча товар тармоқлари бўйича товар айирбошлаш қисқарди. Экспортнинг қисқаришидан энг кўп зарар кўрган саноат бу инқироздан қаттиқ зарар кўрган авиация саноати бўлди (2019 йилга нисбатан - 45,5%).

Қишлоқ хўжалиги ва қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг камроқ таъсирланган экспорти барқарорроқ бўлди (-3,4%). Йилнинг биринчи ярмида айниқса таъсир кўрсатган автомобил экспорти (2019 йилнинг шу даврига нисбатан -37,7%) иккинчи ярмида сезиларли даражада тикланди ва шу билан умумий йиллик пасайиш (-18,7%) чекланди.

Импортда энг катта пасайиш энергия бўйича (-39,8%) кузатилди, бу эса энергия харажатларини деярли ярмига қисқартириш имконини берди. Шу билан бирга, эпидемияга қарши курашда фойдаланилган маҳсулотлар савдоси 231,7 фоизга ўсди.

Хизматлар савдосида сезиларли пасайиш кузатилди, экспорт 17,7 фоизга ва импорт 13,8 фоизга қисқарди, бу хизматлардаги профицитни 8,3 миллиард еврогача (2019 йилдаги 21,6 миллиард евродан) камайтирди. Бу пасайиш, хусусан, халқаро туризмнинг кескин қисқариши (туризм экспортининг 49,8 фоизга қисқариши) натижасидир.

Келгусидаги прогноз жуда ноаниқ бўлиб қолмоқда ва эпидемия эволюциясига, глобал бизнес тикланиш суръатларига, савдо кескинлиги ва протекционистик хавфларнинг ривожланишига боғлиқ бўлади. Келгуси йилда жаҳон савдоси тикланиши мумкин, аммо ХВФ маълумотларига кўра, инқироздан олдинги даражадан паст бўлиб қолиши мумкин.

Ушбу мисли кўрилмаган инқироз шароитида ҳукумат экспорт қилувчи компанияларни қўллаб-қувватлаш учун фавқулодда механизмларни ишга тушириб, инқироздан чиқиш йўллари кидирмоқда.

Франция Бош вазири Эдуард Филипп 2020 йил 28 апрелда 11 майдан бошлаб мамлакатда карантин режимининг тўлиқ ёки қисман бекор қилинишини эълон қилди.

Франция Марказий банки маълумотларига кўра эпидемия ва карантин тадбирларидан энг кўп зарар кўрган миллий иқтисодиёт тармоқлари улгуржи ва чакана савдо, транспорт сектори, шунингдек, меҳмонхона ва ресторан бизнеси кўрган.

Европа иттифоқининг пандемия даврида иқтисодиётни қўллаб-қувватлашга қаратилган “Кейинги авлод” дастури иқтисодий тикланишни рағбатлантириш учун 750 миллиард евро (915 миллиард доллар) грантлар ва кредитлар ажратилиши 2021 йил июнь ойида бошланди, асосий улуш Европанинг жанубий давлатларига тўғри келди.

Bloomberg Economics ҳисоб-китобларига кўра, дастур 2022 йилдан 2024 йилгача ҳар йили Еврозона ялпи ички маҳсулотининг деярли 1 фоизи эквивалентида маблағни тақдим этади, харажатлар 2021 йилнинг иккинчи ярмидан бошлаб ўсиб борди.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Александров О.В., Добролюбова Е.И. Влияние пандемий на торговлю и пути его минимизации // Торговая политика. – 2020.
2. Ерохин В.Л. Возможные сценарии изменения объемов мировой торговли вследствие влияния пандемии COVID-19 // Маркетинг и логистика. – 2020.
3. World Trade Organisation. (2021). World Trade Organisation Review 2021. Женева: World Trade Organisation.
4. www.wikipedia.org
5. www.wto.org